

ASANSÖR PİYASA GÖZETİMİ VE DENETİM FAALİYETİ SÜRECİNDE RİSK ANALİZİ ÇALIŞMASI

Gül BOCUTOĞLU DÖLEK

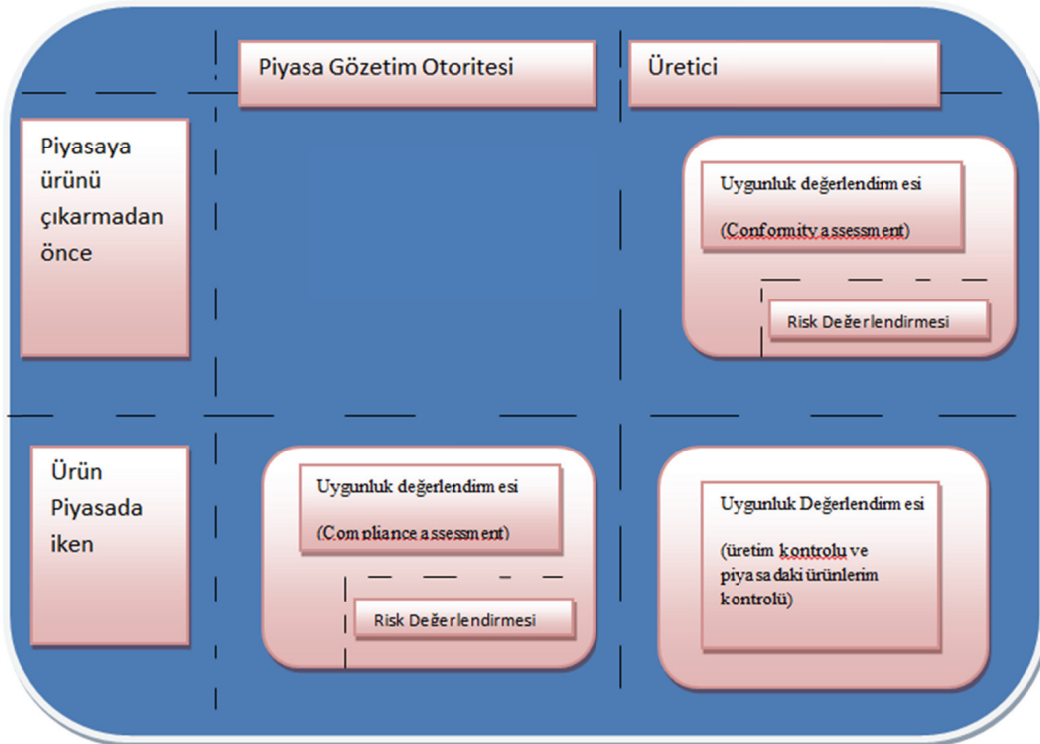
T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
Sanayi Ürünleri Güvenliği ve Denetimi Genel Müdürlüğü
gul.dolekbarutoglu@sanayi.gov.tr

GİRİŞ

Bilindiği üzere sanayi ürünlerinin güvenliğine yönelik piyasa gözetimi ve denetimi faaliyeti Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Söz konusu faaliyetler yeni yaklaşım direktiflerinin temel amaçlarından birisi olup, ürünlerin ilgili teknik düzenlemeye uygun olarak üretilip üretilmediği, güvenli olup olmadığını tespit etmek, güvenli olmayan ürünlerin güvenli hale getirilmesini temin etmek, gerektiğinde yaptırımlar uygulanmasını sağlamayı hedeflemektedir.

Asansörler bir Yeni Yaklaşım Direktifi olan “Asansör Yönetmeliği (95/16/AT)” kapsamında değerlendirilen ürünlerdendir. Asansörlere uygulanan piyasa gözetimi ve denetimi faaliyetinin etkinliği, söz konusu faaliyetin güvenilirliğini artıracak ve piyasada bulunan güvenli asansörlerin sayısında artışa yol açacaktır.

Piyasa gözetimi ve denetimi faaliyetinin etkinliği risk değerlendirme çalışmasının doğru şekilde yürütülmesi ile mümkün olacaktır. Aşağıdaki şemada, asansörlere yönelik risk değerlendirme çalışmalarının hangi aşamalarda gerçekleştirildiğine yer verilmektedir.

1- Piyasa Gözetimi ve Denetimi Faaliyetine İlişkin Mevzuat

- 4703 Sayılı, Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun,
- 4077 Sayılı, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
- Asansör Yönetmeliği (95/16/AT),
- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Piyasa Gözetimi ve Denetimi Yönetmeliği.
-

2- Denetim Şekilleri

Asansörlere yönelik piyasa gözetimi ve denetimi faaliyeti, ürünün piyasaya arzı veya dağıtımı aşamasında, ürün piyasada veya gerektiğinde kullanımda iken re'sen, şikayet veya ihbar, yıllık planlar ve çapraz denetimler şeklinde Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı merkez ve 81 İl taşra teşkilatı denetim elemanları tarafından gerçekleştirilmektedir. Söz konusu faaliyet esnasında ilgili gereklilikleri içeren kontrol listeleri denetim personeline destek sağlamaktadır. Kontrol listesi;

Ürünün açık tanımı, denetlenen firmanın tanımı, CE işaretinin varlığı, uygunluk beyanının kontrolü, teknik dosyanın uygunluğu, etiketleme gerekliliklerinin kontrolü, teknik gerekliliklerin (temel gerekler ve standartlar doğrultusunda) kontrolü, denetçi bilgisi vs. gibi bilgilerden oluşmaktadır.

Denetim, öncelikle ürüne, üreticiye veya dağıtıcıya ait bilgi ve belgelerin Asansör Yönetmeliği (95/16/AT) temel gerekleri ve ilgili standartlar (Yeni Yaklaşım Direktiflerinde ürünle ilgili standartlar ihtiyari olmakla birlikte, uyumlaştırılmış standartlara uygun olarak üretilen ürünlerin temel gerekleri yerine getirdiği kabul edilir.) çerçevesinde incelenmesi ile başlamaktadır. *Temel gerekler*; ürünün, insan sağlığı, can ve mal güvenliği açısından sahip olması gereken asgari güvenlik koşullarını vermektedir.

Ancak, denetim sırasında sadece bilgi ve belge incelemesi yapılmamaktadır. Ürün mutlaka duyuşal incelemeye de tabi tutulmaktadır. İnceleme ve muayene neticesinde şüphe duyulması halinde her türlü test ve muayenenin o ürünün uygunluk değerlendirme prosedürlerini yürütmemiş Asansör Yönetmeliği (95/16/AT) kapsamında yetkili bir onaylanmış kuruluş tarafından yapılması suretiyle denetim gerçekleştirilmektedir. Test ve muayene neticesinde veya uygunsuzluk tespiti durumunda yapılacak risk değerlendirmesi faaliyeti denetim elemanına karar verme aşamasında önemli destek sağlamaktadır.

3- Risk Değerlendirmesi

Piyasa Gözetimi Denetiminde Niçin Risk Değerlendirmesi Kullanılır?

Piyasa Gözetimi ve Denetimi otoritesi tarafından riskin derecesini tespit etmek ve bunu ortadan kaldırmak için uygulanacak doğru uygulamayı belirlemek için risk değerlendirilmesi yapılmaktadır.

Piyasa Gözetimi ve Denetiminde Risk Değerlendirmesi İşlemi Ne Zaman Başlar?

Risk değerlendirilmesi; bir kaza, tüketici şikâyeti, bir problem konusunda üretici bildirim veya medya tarafından güvenlik konusunda yayımlanan bir sorunla başlamaktadır ve piyasa gözetimi otoritesinin sistematik olarak piyasayı izlemesi, bilgi toplaması ve öncelik vereceği ürünü tespit işlemini kolaylaştırmaktadır.

Piyasa Gözetimi ve Denetimi faaliyeti esnasında ise; uygunsuzluğun şiddetine yönelik karar verme aşamasında, standart bir değerlendirme yapılmasına imkân sağlamaktadır.

Müdahale Politikasının Belirlenmesi

Denetim esnasında, uygunsuzlukla karşılaşılması durumunda, piyasa gözetimi ve denetimi otoritesinin müdahale ve yaptırıma yönelik karar verme aşaması başlamaktadır. Bu aşamada risk değerlendirmesi, riskin şiddetini tahmin etmeye imkân vermektedir.

Karar verme aşamasında önemli husus; uygunsuzluğun büyüklüğüne göre müdahale etmek, küçük ihlallerde daha yumuşak tedbirler almak (oransallık) ve benzer suçlar için eşit müdahale uygulaması (tutarlılık) yapmaktır. Şöyle ki; iller arasındaki farklar ve farklı denetçiler tarafından alınan tutarsız tedbirler piyasa gözetimi ve denetimi otoritesine olan güveni azaltacaktır.

Bu durumda aşağıdaki müdahale politikaları benimsenmektedir;

a- Suç ve müeyyide arasında oransallık

Uygunsuzluk tespiti durumunda müdahale politikası, kullanıcı güvenliğini tehdit eden uygunsuzluklar için daha sert, doğrudan büyük bir tehlikeye yol açmayacak uygunsuzluklar için daha yumuşak tedbirler almaktır. **“Ne kadar tehlike o kadar sert müdahale”**

b- Yeniden suç işleme eğilimi (sabıka)

Denetim elemanları tarafından tekrarlanan suç durumunda inisiyatif, ilk defa işlendiğinden daha ağır şekilde cezalandırmaya gidilmesidir.

c- Müdahale limit değeri

Asansöre yönelik, harmonize standartlarda ve düzenlemelerde belirlenmiş limit değerleri önemli bir göstergedir. Söz konusu limit değerler, gerekliliklerin karşılanıp karşılanmadığını gösteren önemli araçlardır. Uygunsuzlukların tespitinin yapılmasının ardından en etkin yöntem, risk değerlendirmesi yapmak ve uygunsuzlukların sınıflandırılması suretiyle karara varmaktır.

d-Uygunsuzluğun tespitinden sonra müeyyideye karar verilecektir.

Yasal gerekliliklerin ihlal edildiği tespit edildikten sonra Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, yaptırım uygulamaya veya uygulamamaya ve uygulayacaksa hangi yaptırımı uygulayacağına karar vermektedir. Yaptırımın oransallık ve tutarlılık gereklerini karşılaması önemlidir.

e-Denetimin Takibi

Eğer bir denetim müdahale veya yaptırım ile sonuçlanmış ise, yaptırımdan sonra yapılacak takip önemlidir. Bu anlamda, belirli bir süre sonunda uygunsuzluğun giderilip giderilmediğinin görülmesi amacıyla denetim yapılmaktadır. Bir sonraki denetimde uygunsuzluk hala devam ediyorsa tekrarlı ve daha sert bir yaptırım uygulanmaktadır.

Risk Değerlendirme Prensipleri

Tespit edilen uygunsuzluk durumunda, nihai karar öncesi aşağıdaki unsurlar sorgulanmaktadır.

- Uygunsuzluğun tanımlanan büyük risk sınıfında yer alması
- Harmonize standartlardan sapmanın düzeyi
- Uygunsuzluktan dolayı yaralanma ihtimali
- Kullanıcı üzerindeki muhtemel etkileri
- Uygunsuzluğun oluşma sıklığı; Şöyle ki; Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı 81 İl taşra teşkilatı denetim elemanları tarafından gerçekleştirilen denetimler veri tabanında

depolanmakta ve zamanla denetlenen firmalar ile ilgili önemli miktarda bilgi sağlanmaktadır. Bu bilgiler, piyasadaki ürün grubunun uygunsuzluk yüzdeleri hakkında fikir vermekte ve böylece problem alanlarının tanımlanmasına imkân sağlamaktadır.

4- Denetim tespitleri:

Aykırlık tespiti;

Denetimle görevli personel, denetimini gerçekleştirdiği asansörün Asansör Yönetmeliği'nde (95/16/AT) belirtilen işaret ve/veya belgeleri taşımadığı ve/veya ilgili teknik düzenlemenin diğer kriterlerine uymadığını tespit etmesi durumunda, asansör monte edene belirli bir süre vererek yazılı olarak uyarıda bulunmaktadır. Verilen süre sonucunda uygunsuzluğun giderilmemiş olması halinde monte edene, 4703 sayılı Kanunun 12 nci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen idari para cezası uygulanmaktadır.

4703 sayılı Kanunun 12 nci Maddesinin;	Alt Limit	Üst Limit
(a) bendinde öngörülen ceza miktarı	2.717 TL	6.795 TL

Güvensizlik Tespiti;

Asansör Yönetmeliği'nin (95/16/AT) ilgili teknik düzenlemeye uygunluğu belgelenmiş olsa dahi (uygunluk değerlendirme prosedürlerinin yerine getirilmiş olması durumu), bir ürünün güvenli olmadığına dair kesin belirtilerin bulunması halinde, bu ürünün piyasaya arzı, gerekli test ve kontroller yapılmıyaya kadar Bakanlıkça geçici olarak durdurulmaktadır.

Şöyle ki, numune alma ve testler piyasa gözetimi ve denetimi faaliyetinin birincil bileşenleridir. Bu adımların yürütülmesi piyasa gözetim prosesinin güvenilir bir sonuca ulaşması için belirleyici olmaktadır. Kontrol sonucunda ürünün güvenli olmadığına tespit edilmesi halinde, güvenli hale getirilmesinin imkânsız olduğu durumlarda, Bakanlıkça ürünün taşıdıkları risklere göre kısmen ya da tamamen bertaraf edilmesi sağlanmaktadır. Ayrıca 4703 sayılı Kanunun 12 nci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen idari para cezası uygulanmaktadır.

4703 sayılı Kanunun 12 nci Maddesinin;	Alt Limit	Üst Limit
(b) bendinde öngörülen ceza miktarı	13.591 TL	33.981 TL

5- Değerlendirme Altındaki Ürün; elektrikli asansör

Ürün; hem yetişkinler hem de çocuklar tarafından kullanılmaktadır.

Hareket halindeki bir üründür.

İki tür risk söz konusudur; Bilgilendirme eksikliğinden kaynaklı, işlevsel yetersizlikten kaynaklı uygunsuzluk.

Belirlenen uygunsuzluğun etki alanı, oluşturacağı risk ve şiddetinin tespiti önemlidir.

Asansör Denetimleri Esnasında En Çok Karşılaşılan Uygunsuzluklar

UYGUNSUZLUK	ETKİ ALANI	ŞİDDETİ
Kuyu alt boşluğuna güvenlik içinde giriş için durak kapısından kolayca ulaşılabilen sabit bir tertibatın bulunmaması.	Bakımcı	Aykırı - Orta
Kuyu dibinde durdurma tertibatı bulunmaması veya doğru çalışmaması.	Bakımcı	Aykırı-Orta
Kuyu aydınlatmasının kuyu alt boşluğundan ve makine dairesinden kumanda edilememesi, armatürlerin çalışmaması.	Bakımcı	Aykırı-Düşük

Kuyu aydınlatmasının ilgili standarda uygun olmaması.	Bakımcı	Aykırı-Orta
Kuyu alt boşluğunda bir elektrik prizinin bulunmaması.	Bakımcı	Aykırı-Düşük
Asansör kuyusunda çalışan kişilerin mahsur kalma riski bulunması ve kabinde veya kuyu içinden kurtulabilmeleri için önlemler alınması durumunda alarm tertibatının konulmamış olması.	Bakımcı	Aykırı-Yüksek
Kabin üstündeki korkuluğun bulunmaması.	Bakımcı	Aykırı-Yüksek
Muayene ve imdat kapıları, muayene kapaklarının ilgili standardın gereklerini karşılamaması.	Bakımcı	Aykırı-Orta
Kuyu içindeki dönen kasnakların korunmamış olması.	Bakımcı	Aykırı-Orta
Sert bir karşı ağırlık ayırıcı bölmesinin konulmamış olması veya ilgili standart gereklerini karşılamıyor olması.	Bakımcı	Aykırı-Orta
Kabin üstünün, kumanda tertibatı, durdurma tertibatı ve prizle donatılmamış olması veya ilgili standart gereklerini karşılamaması.	Bakımcı	Güvensiz
Gerekli olan yerlerde, ağır parçaların kaldırılması için araçların bulunmaması.	Bakımcı	Aykırı-Düşük
Acil durum alarm cihazının, bir kurtarma servisiyle iki yönlü haberleşmeyi sağlamaması durumu.	Kullanıcı	Aykırı-Orta
Kabindeki acil durum aydınlatmasının 1 saatten az süreli çalışması.	Kullanıcı	Aykırı-Orta
Kabin aydınlatmasının döşeme seviyesinde ve kumanda aksamı üzerinde 50 lüks den az aydınlatma şiddeti sağlamaması.	Kullanıcı	Aykırı-Düşük
Kapı kanatları veya kanat ve kasa, kasa üstü veya eşik arasındaki sürekli açıklığın 6 mm den fazla olması.	Kullanıcı	Aykırı-Orta
Kabin girişine bakan asansör kuyusu duvarları ve durak kapılarının yapısının ilgili standardın gereklerini sağlamaması.	Kullanıcı	Güvensiz
Kabin etek sacının bulunmaması veya ilgili standart gereklerini karşılamaması.	Kullanıcı	Aykırı-Yüksek
Kabin katta göstergesinin doğru çalışmaması.	Kullanıcı	Aykırı-Düşük
Kilit açılma bölgesinin durak seviyesinin altında ve üstünde 0,2 m den fazla olması.	Kullanıcı	Güvensiz
Kabin eşiği ile durak kapısı eşiği arasındaki yatay mesafenin 35 mm den fazla olması	Kullanıcı	Aykırı-Orta
Kat kapısı önü sahanlık aydınlatmasının 50 lüks den az olması	Kullanıcı	Aykırı-Düşük
Ezilme riskini önleyici cihaz – boy fotoseli bulunmaması.	Kullanıcı	Aykırı-Yüksek
Klavuz raylar, tamponlar, ara bölmeler vb. montajından sonra dahi kuyu alt boşluğunda su sızıntısı bulunması.	Sistem	Güvensiz
Deliksiz yüzeyli kapıları olan kabinlerde alt ve üst kısımlarda havalandırma menfezleri bulunmaması.	Kullanıcı	Aykırı-Düşük
Asansör kabininin aşırı yüklenmesi durumunda otomatik seviyeleme dahil kabinin normal harekete geçmesini önleyen ve uyarı veren bir tertibatın bulunmaması.	Sistem	Aykırı-Yüksek
Kullanıcılara yönelik oluşturulan kullanma talimatının kabin içine iliştirilmemiş olması.	Kullanıcı	Aykırı-Orta
Kabinde, asansörün beyan yükünün kg ve taşıyıcı insan sayısı olarak belirtilmemiş olması.	Kullanıcı	Aykırı-Orta
Makine dairesine geçiş yolunun bir veya birden fazla aydınlatma armatürü ile aydınlatılmış olması gerekmektedir.	Kurtarıcı Bakımcı	Aykırı-Düşük

Makine dairesinde asansörün güvenli çalışmasıyla ilgili olmayan cihazların bulunması.	Kurtarıcı Bakımcı	Aykırı-Yüksek
Makina dairesi boyutları ve yapısının ilgili standardın belirttiği ölçülerde olmaması	Kurtarıcı Bakımcı	Aykırı-Yüksek
Makine Dairesinin aydınlatma düzeyinin ve priz bağlantılarının uygun olmaması.	Kurtarıcı Bakımcı	Aykırı-Yüksek
İlgili standard doğrultusunda makine mekanlarına uygun erişimin sağlanmamış olması.	Kurtarıcı Bakımcı	Aykırı-Yüksek
Işıkların makine dairesinden kumanda edilemiyor olması.	Kurtarıcı Bakımcı	Aykırı-Orta
Ana anahtar kumanda mekanizmasının kolay ayırt edilebilir, makine dairesi girişinden erişilebilir ve kapalı (0) konumunda kilitlenebilir olmaması durumu.	Kurtarıcı Bakımcı	Aykırı-Yüksek
Makine dairesi giriş kapısı ve döşeme kapısı boyutlarının ilgili standarda uygun olmaması, anahtarlı kilitte donatılmaması ve kapının içeriye doğru açılması durumu.	Kurtarıcı Bakımcı	Aykırı-Orta
Makinenin bulunduğu platforma çıkışın sabitlenmiş merdivenle sağlanmamış olması.	Kurtarıcı Bakımcı	Aykırı-Orta
Seviyelemeye yönelik halatın üzerinde katlara gelindiğini gösteren işaretleme (boya) ve dönen aksamların dönüş yönünün gösterilmemiş olması.	Kurtarıcı	Aykırı-Düşük
Makine dairesinde hareketli parçaların bakım ve kontrolü için bakımın yapılacağı tarafta ve varsa elle kata getirme tertibatı için en az 0,5 m x 0,6 m lik bir serbest yatay alan bulunmaması durumu.	Bakımcı	Aykırı-Orta
Makine dairesinin uygun olarak havalandırılmaması	Sistem	Aykırı-Düşük
Aydınlatma ve priz beslemesinin, asansör makinasının beslemesinden ayrı olmaması durumu. Bu devrelerin kendi bağımsız kısa devre korumalarının bulunmaması.	Sistem	Güvensiz
Sınır güvenlik kesicilerinin çalışmaması	Sistem	Güvensiz
Regülatör, kabin güvenlik tertibatı halat bağlantılarının doğru yapılmamış olması.	Sistem	Güvensiz
Kabin ve karşı ağırlık veya dengeleme ağırlığı kılavuz raylarının ve konsol mesafelerinin projede belirtilen ölçülerde olmaması ve düzgün sabitlenmemiş olması.	Sistem	Güvensiz
Metal aksamın, asansör makinasının beslemesinin topraklanmış yalıtıcısına bağlanarak topraklanmamış olması.	Sistem	Güvensiz
Cisimlerin makine dairesinden kuyuya düşmesini engelleyen koruma önlemlerinin alınmamış olması	Sistem	Aykırı-Düşük
Mevcut döşeme alanının, beyan yükü ve kabindeki en fazla insan sayısı ile ilgili standard gereklerine uygun olmaması.	Sistem	Güvensiz
Durak kapısının dışarıdan bir acil durum anahtarıyla açılmaması ve otomatik kendini kapama tertibatının doğru çalışmadığı.	Sistem	Güvensiz
Tamamen kapalı bir kuyu olması durumunda kuyu duvarlarında, ilgili standartta belirtilenler dışında açıklıkların bulunması.	Sistem	Aykırı-Orta
Kuyu alt güvenlik boşluklarının ilgili standardın gereklerini karşılamaması.	Sistem	Güvensiz
Makine dairesinin mekanik dayanımının ve döşeme yüzeylerinin ilgili standardın şartlarını karşılamaması durumu.	Sistem	Güvensiz
Kabin ve karşı ağırlık halat bağlantılarının doğru yapılmamış olması durumu.	Sistem	Güvensiz
Kabin güvenlik tertibatının uygun çalışmaması	Sistem	Güvensiz
Tampon bulunmaması veya doğru monte edilmemiş olması	Sistem	Güvensiz
Halat uçlarının kabine, karşı ağırlığa veya dengeleme ağırlığına	Sistem	Aykırı-

veya palangalı sistemlerde askı noktalarına ilgili standard da belirtilen uygun aletlerle bağlanmamış olması.		Yüksek
En büyük yük, yapımcının ismi, adresi, asansörün seri numarası bilgilerinin kabine iliştilmemiş olması.	Sistem (doküman-kullanıcı)	Aykırı-Orta
Asansör teknik dosyasının bulunmaması.	Sistem (doküman)	Aykırı-Yüksek
Makine dairesinde güvenlik bildirim ve işaretlerinin bulunmaması.	Sistem (doküman-bakımcı)	Aykırı-Orta
Makine dairesinde kurtarma talimatının bulunmaması.	Sistem (doküman-bakımcı)	Aykırı-Orta
Durak kapılarının yangın dayanımlarının uygululuğuna yönelik sertifikanın bulunmaması.	Sistem (doküman-kullanıcı)	Aykırı-Orta
Kabin tamponunun CE işaretine sahip olmaması durumu.	Sistem (doküman)	Güvensiz
Karşı ağırlık tamponunun CE işaretine sahip olmaması durumu.	Sistem (doküman)	Güvensiz
Çoklu asansörlere, ortak bir makine dairesi konulması durumunda komponentlerin hangi asansöre ait olduklarının işaretlenmemiş olması.	Sistem (doküman-bakımcı)	Aykırı-Düşük
Askı elemanlarının karakteristiklerinin, dosyada bulunan belgelerle uyuşmaması.	Sistem (doküman)	Güvensiz
Kumanda panolarındaki kontaktör, röle, sigorta ve bağlantı klemenslerinin kumanda şemasına uygun olarak işaretlenmemiş olması.	Sistem (doküman-bakımcı)	Aykırı-Orta
Asansör kabini içerisine CE işareti ve yanına gözetimden sorumlu kuruluşun kimlik numarasının yazılmamış olması.	Sistem (doküman)	Aykırı-Yüksek
Elektrikli elle kumanda butonlarının üstünde veya yanında hareket yönünü gösteren işaret bulunmaması.	Sistem (doküman)	Aykırı-Düşük